

LOKATTEN

Föreningen Skrivare i Hälsingland

Nr 4
2015

Lösnummerpris: 20 SEK
ISSN: 2001-3183

TOMTEN

Föreningen Skrivare i Hälsingland

Lokatten är Föreningen Skrivare i Hälsinglands medlemstidning. Utgivning 4 ggr per år med material som medlemmar skrivit och skickat in. Föreningen anordnar bland annat skrivarkurser, studiecirk- lar, öppna scener, berättaraftnar och författarledda kurser.

Föreningen är öppen för alla som tycker om att läsa, skriva och berätta.

Är du intresserad att bli medlem hör av dig till någon av oss i styrel- sen. Det går också bra att betala in 150 kr direkt på vårt plusgiro: 78 12 52 -2. Ange ditt namn, adress, telefon-nummer och e-post (om du har).

Som medlem får du vårt medlemsblad 4 ggr per år i postlådan. Med- lemsutskick skickas helst med e-post för att hålla nere kostnaderna. Som medlem kan du delta med eget skrivet material i Lokatten. Detta skickar du till redaktören.

STYRELSE FSH

Ordförande:

Staffan Andersson, Ljusdal
073-0771817
staf1956@hotmail.com

Kassör:

Britt Ruuska, Söderhamn
0270-673 83, 070-6070194
britt.ruuska@gmail.com

Sekreterare:

Lena Forslin, Hudiksvall
070-6396013
lena.forslin@telia.com

Övriga ledamöter:

Ragnar Tollet, Delsbo
070-1731775
ragnar.tollet@tele2.se

Pontus Vifell, Bollnäs
0278-17859
pontus_vifell@hotmail.com

Öjar Janhager, Hudiksvall
0730-843921

Risto Ruuska, Söderhamn
072-9202232
ruuskaristo@gmail.com

Redaktören har orden

*Redaktionen önskar er alla en riktigt
God Jul och Gott Nytt År!*

*Risto Ruuska
lokattenredaktionen@gmail.com*

Lokatten och hemsidan ska fyllas av medlemmarnas alster

Skicka in material till lokatten och hemsidan (helst med e-post)

Redaktör Lokatten:

Risto Ruuska
Kungsgatan 16 A,
826 30 Söderhamn
072-9202232
lokattenredaktionen@gmail.com
(märk material med "Lokatten")

Webbredaktör:

Britt Ruuska
0270-673 83, 070-6070194
britt.ruuska@gmail.com

Hemsida:

http://skrivare_i_haelsingland.webs.com/

Innehåll lokatten nr 4 år 2015

Ordförandens spalt	sid 4
Aktiviteter	sid 5
Rapport	sid 6
Tema texter	sid 7 -23
Övriga texter	sid 24 - 31

Ordförandens spalt

En dramatisk höst är på väg att övergå i en låt vara, ännu så länge snöfri men ändockvinter.

Vi har kunnat följa världshändelserna, terrordådet i Paris, Syrienkriget, flyktingströmmarna från vår trots allt trygga del av världen. Samtidigt framstår det allt tydligare att vi inte lever i en skyddad verkstad eller på en isolerad ö utan att vi är en del av det stora sammanhanget, globalisering heter det visst. Jag talade med dottern för någon vecka sedan och hon sa att hon nu för tiden tänkte sig för och såg sig om lite extra när hon befann sig på en biograf eller i andra större folksamlingar. Och ja, visst kan vi låta oss skrämmas. Även om just den sortens rädsla känns väldigt främmande för mig, för oss i vår, jag ska inte säga guds förgättna, men i alla fall glest befolkade landsända. Enligt "God morgon världen" (P1 13/12) är Sverige det land i Europa som tillsammans med Belgien exporterar flest IS anhängare. I tider då extremism breder ut sig och det demokratiska samhället hotas känns det viktigare än någonsin att det fria ordet i alla dess former värnas. Jag kan inte låta bli att tycka att vi Skrivare i Hälsingland är en del av detta att skapa förutsättningar för och att ge röst åt det fria ordet.

Jag har aldrig tidigare köpt någon bok av en nyutnämnd Nobelpristagare. Men i år vad det dags. Jag har kommit halvvägs in i "Bön för Tjernoby!" Svetlana Aleksijevitj skriver om världshändelser och ger röst åt dem som var med, de vanliga människorna, hjältarna. Jag kommer nog att beta av hennes andra titlar vad det lider.

För att spä på med ytterligare exempel på globalisering så lyckades ju så gott som alla länder på klimatmötet enas om en målsättning, VAD, men kanske inte riktigt HUR målet ska nås. Det får väl framtiden utvisa. Att det är bråttom råder ingen tvekan om.

Klimatförändringar eller inte så har jag tagit årets första skidtur, åtta kilometer på konstfrusen snöi Högbo bruks Pay and ski spår. 75 dagar kvar till Kortvasan.

God jul och gott nytt skrivare år!

Staffan

KALLELSE

till årsmöte

söndag den 13 mars kl.16.00

på tingshuset

i Delsbo

Novellskrivarekurs 23-25 oktober.

Plats Knyssla vandrarhem vid Regnsjö.

Elva förväntansfulla elever hade mött upp till novellskrivarkursen, som vår förening hade anordnat. Då antalet platser var begränsat till tolv, så var både styrelsen och lärarna mycket nöjda.

Elevskaran bestod av två äldre herrar (70+) och nio damer i varierande åldrar. Alla lika förväntansfulla att lära sig konsten att skriva noveller.

Det blev en mycket trevlig kurs och kanske ännu trevligare samvaro. De båda erfarna lärarna Maria Gustavsdotter och Ewa Klingberg drillade den lilla elevskaran med fast hand. De fick inte bara lära sig hur en bra novell skall tillverkas, för att passa i de veckotidningar, som publicerar dylika. Elevskaran fick också lära sig hur man tillverkar trovärdiga ”sanna livshistorier”, hur man skapar en följetong.

Det visade sig att det inte bara är att skriva, redaktörerna på de aktuella veckotidningarna ställer stora krav på formalia som till exempel omfång och innehåll. Efter tre idoga dagar, med mycket skrivande var nog de flesta eleverna väldigt nöjda med kursen. Nu är det bara att leverera sina alster till veckopressen och börja tjäna pengar.

Till sist en stor eloge till värdinnan/kockan på vandrarhemmet, fantastiskt goda och varierande måltider.

Öjar Janhager

Ljudet av November

Ritsch ratsch..

Idag den 23:e november 2015 sitter Maya Engström vid Poesicirkelns bord, och läser ett jultext från Tomten.

- så här lyder hans ord;

“Förr i tiden ett sagolikt täcke av förväntan i min säck,
nu ett dammigt lager av misstro, barnatro väck,
tekniktjuven rövat bort all hopp och sans,
till lek och fantasi, ingen bjuder upp till dans,
alla upptagna, att rusa efter sin egen svans.

Min önskan till Eder alla;

Stöp om era tankar, koppla ner, med bus och lek
ge plats för dans och sväng om, med gamla och nya vänner,
så hoppet tänds igen, domino i alla länder.

Jag skänker tron på mig, i Era händer,
att författa årets innerligaste lista,
fråga vad mest Frid ditt hjärta bringar,
och vad Det vill uppleva just nu,

Låt inte fantasin sätta hinder och gränser.

Jag väntar med största tillförsikt, att säcken åter fylls av förväntan,
drömmar och hopp.

P.s Vad sa du? Har du ingen adress kära barn -
det blir något för lilla Maya i Näsbyn att veta
- så du slipper leta. D.s

Tipp tapp, tipp tapp...

En synnerligen fridfull Jul alla Poesi vänner
önskar Tomten!
Ho Ho Ho...”

Maya Engström

Tomten
bredvid vägen
fimpsamling

Tomten entré
redan i oktober
tjuvstart igen

Gunnel Eriksson

Väsen

Det går ett väsen på min tomt
det bär sig åt på märkligt sätt
det grymtar, muttrar om somt
som ingen ordning, som inget rätt

Det är en han och hans själ är plågad
tycker sen länge att måttet är rågat
han tycker den gröten är bara skit
nu vill han rusa sig med godan sprit

Som det numera är – han bara svär
ingen bryr sig om, han som gör'et
de tror det digitala är det som bär
och att det som räknas är bara öret

Ragnar Tollet

Husesyn

Om jag lovar
att handskas varsamt
med dina pjäser av porslin

Om jag lovar
att inte röra
dina ärvda släktklenoder

Om jag lovar
att inte trampa
på dina handvävda mattor

Släpper du då in mig
i dina rum?

Visar du mig då trappan
till vindskupan?

Får jag vila
på din kammare?

Bara ge mig en vink

Jag väntar
bakom äppelträdet

ute på tomten

Elin Broberg

Julminne

Efter elva månader på garderobshyllan
i trälådan från Sockerbolaget
kom tomtarna fram dan före jul,
ett myller av röda figurer
i papper, trä och porslin
en skara från hedenhös och gammal folktro
in bland julkrubbans änglar, herdar och kreatur
och tomtenissarna beskådade Jesusbarnet.
Den rödkindade totemasken,
postorderköpt hos Åhlen & Holm
fick liv på julaftonskvällen
med pappas bullrande röst bakom bomullsskägget.

Sedan, efter tjugondagen,
drog sig den heliga familjen
tillsammans med tomtarna tillbaka
till garderobens mörker igen.
Men Jesus stannade ändå kvar
som Thorvaldsen-kopia på tramporgeln
och inramat färgtryck, sittande på Oljeberget
i månsken över kammarsoffan.

Evan Berjlund

Min Hälsingepärla.

Två häbbren,

Två lador

Två sommarhus

Lekstuga, garage

Lagård, loge

Mangårdsbyggnad

Åker och skog

Klöver, timotej, lupiner

Tall, gran, björk, asp, ek

Vitsippor, liljekonvaljer

Blåklockor, prästkragar

Lingon, blåbär

Sjö och strand

Brygga, båt, bad

Vass, säv, näckrosor

Trädgård

Äpplen, plommon, hallon, krusbär, vinbär

Pioner, rosor, flox, silverax

Tror inte på tomten

Älskar min tomt

Lars-Erik Eriksson

Tomten

Där hon hängde tvätt
finns bråte inte ett hus
en dröm slets itu,
hon bryr sig inte om det
är död på havets botten.

Ove Demander

Tomma leenden, törst med tomburk, fulla gubbar och damer
Halvfulla sitter de på halvtomma gator i våra städer
Asar väntar in de allra godaste, halvruvtnaste kadaver
Gamlingar av urmödrar och förfädernas fäder
I tomma hus och tomter växer naturen och tar villigt över
Tomtar och troll väntar in, nynnär sånger som söver
Vaggar barnen, söver de stora, lurar de oss alla
att de är stora och dumma men väldigt snälla
får oss att tro dem och pladask till markerna falla
fångar våra själar och tankar i trolldomens fälla
Så stod han där i grått och såg sig förstrött om
på gränsen till tomten med staketet runt om

Britt Ruuska

Tomten

Det stod en tomte på tomten.
Han hade vandrat på ostadiga ben
och stod nu i gatlampans sken,
upptäckte plötsligt att hans säck
var väck.

- Var är mina klappar,
jag nu konceptet tappar!

Tomten måste åter strupen svalka,
men då råkade han halka.
Han tappade balansen
och miste sansen.

Ja, han snubblade på en marschall,
sen var den sagan all.
Nyss stod han där, levande och röd,
men nu är tomten död.

Carin Björklund

Tio skumma tomtar

Första tomten drullar omkull
han är inte nykter
Ja han är riktigt full

Nästa tomte hatar julen
gillar bara tysta barn
Han är en riktigt ful en

Tomte nummer tre
är som de andra
Riktigt, riktigt sne

Tomte nummer fyra
gillar inte alls sitt jobb
Men går ändå bra att hyra

Tomte nummer fem
är det verkligen synd om
han längtar hela tiden hem

Nummer sex är nästa tomtes nummer
I sin grandiosa röda dräkt
ser han faktiskt ut som en fet hummer

Tomte nummer sju
skrämmar alla barn
Med sitt höga HUUH

Tomten med nummer åtta
Fick en fluga i halsen
Så han måste spotta

Tomten nummer nio är så flott
Lång, stilig, stort yvigt skägg
Men han luktar inte gott.

Den tionde riktigt röda tomten
har glömt alla sina fina paket
Kanske för att han är plakat.

Öjar Janhager

OTTO
 A V

Om tomt och tomte

TOMTEN OM TOMTEN
 TOMTEN TOMTE
 TOMTEN på TOMTEN
 TOMTEN TOMT
 TOMTEN är TOMTEN
 MOT TOM
 MOT TOM
 MOT TOM
 MOT TOM
 OTTO

- SAOL - tom (långt å) band, del av bokverk, volym
 - tom (kort o) tomma ord, utan täckning
 - tomt, adv
 - tomt, äga, tomtmark
 - tomte, gårdsrå, jultomte, pyssling, vätte
 - ten, stav av metall, pinne av trä

Tomten

Vad tänkte han på, den gänglige, senige mannen i dryga trettioårs-åldern, när han stod där i leran och grävde, spadtag för spadtag, natt efter natt tills morgonen grydde?

Jo, han hade fått ett egnahemslån. Han uppfyllde bankens krav; motbok och fast arbete, som visade att han var en skötsam karl. Detta var i slutet av 1940-talet och folkhemmet växte. Egnahemsrörelsen ville underlätta för arbetarna att skaffa egna hus. Nu stod han där och grävde husgrunden med sin spade.

Kanske tänkte han på det käraste han hade; sina tre små flickor som skulle få växa upp där. Tomten låg vackert alldeles vid Klarälven. Nu bodde familjen i ett rum och kök i ett gårdshus mitt i staden.

Eller så tänkte han på hur han skulle klara av att betala ränta och amortering på lånet. Han hade tre arbeten; morgnarna som gårdskar, dagarna som lastbilschaufför och på kvällarna packade han glass på glassfabriken innan han cyklade till tomten och grävde. Han fick svårt att sova, blev mager och utarbetad, men tog han sig en sup blev allt lite lättare.

Nästa vår flyttade familjen in i huset. Det var grönt med puts på väggarna och en balkong som prydde fasaden. På bottenvåningen fanns det en gillestuga, pannrum och tvättstuga. Ett rum med egen ingång hyrdes ut. En trappa upp fanns förutom vardagsrum, kök och badrum, två sovrum. Ett av dem blev de två äldsta flickornas, ett eget rum hade de aldrig haft.

Han hade som ung arbetat hos en trädgårdsmästare och i staden hade familjen haft en liten kolonilott. Nu fick han anlägga sin egen trädgård: Han satte röda prunkande rosor på var sida av grusgången fram till huset. Äppel- eller plommonträd fick döttrarna välja och

plantera ett varsitt. Hallonbuskar, jordgubbs- och potatisland och fina rabatter som blomstrade runt huset. Det var mycket arbete, men säkert en hel del glädje också.

Så följde sju goda år innan allt rasade, familjen splittrades och huset såldes för en spottstyver. Han sörjde länge sitt livsverk och tog sig en sup eller flera till tröst. Det gick illa för honom en tid.

Jag var tonåring när det tråkiga hände. I vuxen ålder har jag många gånger funderat och undrat över hur det kändes för pappa när allt han arbetat för och hoppats på krossades. Inte kunde han ana det, när han stod där i leran på tomten och såg hoppfullt och ljusst på framtiden.

*Skrivarkursen november 2015
Elsbeth Hermansson*

Trädgårdstomte på tomten i all ära.....

Inget slår dock jultomten med sin släde, sin ren och det vita skägget.

Tomt i börserna närmare jul?

Köp pepparkakshjärtan och lite fin glögg redan i november i förebyggande syfte?

Då är det tomteglädje och adventsmys så det lyser om det.

Och garanterat inga tomtrar på loftet!

De sitter med.

Anna Eleonora Eriksson

TOMTEN DEL 1

Ska vi leka

I fyrtio år var jag med barnen
försökte förstå deras lärande
hade stundtals en ganska allvarlig min
som man nog ska ha när man närmar sig
Kunskaperna!

Men jag märker hur jag på senare år
låtitt mig återkomma till leken, till barnens
Lek!

Återkomma?

Jo, en gång var leken.
Och känslan.
Känslan att det fanns något bortom
Utanför och bortom
den vanliga världen
I den vanliga världen var jag Leif.

I leken sagorna och böckerna
Fanns något mer

En dag smög jag i Sherwoodskogen
Den andra fångade jag val
Den tredje red jag över Prärien

Och jag som egentligen var rädd
för hästar och valar och skogar

Och ändå! Jag var där!

Det var en stor känsla.
Av frihet och glädje.
Ska vi leka!

TOMTEN DEL 2

Utan illusioner

Desillusionen är den vuxnes öde.

Farväl till leken och föreställningen.
Ajöss med bländverk och lögner.

Och barnsligheterna!
Fantasierna.

Farväl!

Välkommen in du vuxne
med allvarlig blick
som är så förnuftig
och ser hur det är.

Låt täckelset falla.
Må förlåten rämna.

Desillusionen är den vuxnes öde.

Just därför var det så underligt
med kusinen från Sumpen
när han var han sju,
han visste ju allt, hejade på Jugån
och kunde noga beskriva
hur barnen blev till...

men han trodde på tomten.

Leif Strandberg

Den finurlige gårdstomten

Han hade funnits på Mattisgården alltsedan finnen Matti Manninen lade sista varvet stockar på boningshuset. Han hade följt urfinnarnas giftermål med svenskar, sett barn födas, och de gamla gått bort. Han hade gett korna extra hö när de råmade och han hade lagt nyfödda lamm till sina mödrar. Dagarna och åren gick, fyllda av sysslor, och när natten kom gick han upp till sin bädd på loftet. Där sov han till solen silade sitt ljus mellan springorna i ladans väggar.

Det var inte många som sett eller hört honom, hans grå gestalt smög ljudlöst omkring på gården. Men de visste att han fanns. De hade sett hästens fint flätade man på juldagsmorgonen och de hade sett fotspår av små filtstövlar i nysnön runt om bodar och stall.

Tomten ville ha ordning och reda. Verktygen skulle hänga prydligt på väggarna i snickarboden, yxan skulle sitta ordentligt fast i huggkubben, dörrarna skulle vara haspade nattetid och veden skulle vara inburen till morgonbrasan i boningshus och ladugård. Om någon slarvade med ordningen var Tomten där och rättade till.

Sommaren 1919 tjänade en ny slätterdräng på Mattisgården. Drängen hade onda avsikter, och Tomten som noggrant följde arbetet på gården anade oråd. Munvädret var det inget fel på, drängen skröt för husbonden om hur bra han var på att hässa hö och köra häst. Han åt för två, gjorde täta besök på dasset och orienterade sig väl i bodar och förråd. Tomten kunde följa drängens rörelser från matbordet skyndsamt till snickarboden, vidare till dasset ivrigt paketerande och slutligen in i drängkammaren, allt medan husbonden tog sin middagslur. De inslagna paketen stoppade han i en säck under sängen.

Tomten tog av sig den grå luvan och kliade sig i håret. Verktygen försvann från snickarboden ett efter ett. En tjuv på Mattisgården kunde inte få fritt spelrum så länge Tomten fanns. Lagom till höbärgningen hörde han drängen meddela husbonden vid frukostgröten att han skulle dra söderut, hem till sin sjuka mor. Redan samma dag skulle han lämna gården.

Tomten fick bråttom. Röd i ansiktet av ilska och med oanade krafter gick han med sin lappade jutesäck till smedjans upplag av gammalt skrot. I säcken hade han lagt ner tidningar han hämtat från dasset. Nu skulle drängen få så han teg. Tomten slätade omsorgsfullt ut papperen och plockade upp flera krokiga spikar som han sedan slog in till paket. Sist av allt hittade han Smed Pelles gamla emaljöga, det fick följa med som det var, runt och fint.

Då husbonden och drängen nu satt och tog sig en sup och gjorde upp om dränglönen passade Tomten på att gå in i drängkammaren och byta innehåll i säckarna. Hans egen säck blev tung och drängens lätt. Ån en gång tog han av sig mössan och slet sig håret. Där och då fick han syn på boken på nattygsbordet. Han visste inte vad det var för bok, men han såg att den var tjock och verkade vara tung. Med möda drog han ner den på golvet och in i drängens säck. Kvickt tog han fönstervägen ut och fortsatte sedan till sitt gömställe, där han hade uppsikt över gårdstunet. Snart kom drängen farande in i drängkammaren och snabbt ut igen med säcken på ryggen. Tomten följde honom med blicken från sitt gömställe, slog sig för magen och skrattande högt.

Drygt en kilometer från huset öppnade drängen säcken. Han kunde inte hålla sig, det var fina saker han hade fått med sig. Först fann han bibeln han hade haft på drängkammaren och inte läst, sedan de krokiga spikarna. Sist rullade emaljögat ut och stirrade på honom. Skräckslagen stirrade han tillbaka. Trolldom, tänkte drängen, och kände en ilning utefter ryggraden. Han stoppade ner bibeln i säcken och drog vidare söderut.

Tomten hängde tillbaka verktygen i snickarboden, gick sedan upp på loftet och lade sig med händerna knäppta, benen i kors och pustade ut. Husmor fyllde på nya tidningar på dass och husbonden och den nya drängen hade fullt upp med att bärga höet.

Linnea Forslöf

Tomten

Det var julafton åter
som varje år
jag började smått att vänta.

Då hör jag bjällran
han kommer in
med stjärnflingor på sin luva.

Vi satt under bordet
gröten var varm
och kaffet smakade himmelskt.

Han bugade artigt
med luvan i hand
och vandrade åter till skogen.

Jag tror att du vet
vem jag skriver om
– tomten från forna tider.

Du kanske tänker
nu hittar hon på
han finns inte på riktigt.

Det struntar jag i
för jag vet att han finns
den kloka, den fina tomten

Camilla Torsell-Heinonen

Utsikt från Enen

Nu har jag kämpat med att hämta virke för vårt bygge. Vi trivs verkligen bra. Här bor vi, min fru och jag och våra ungar. Ja de har inte kommit än, men väntas hit så snart vårt bo blivit färdigt. Virket hämtar jag från olika nedfallna kvistar på tomten. Jag hittar även annat byggmaterial om turen är framme.

För två år sen var det nära att bostaden inte kunnat byggas. Virket var heltorr så markägaren beslöt att såga ner en del men tur för oss att det mesta sparades. Markägarens granne är inte glad åt att ha oss så nära inpå tomten så för henne blev det en besvikelse.

Utsikten är fin. Vi bor nästan på högsta våningen. Sen har vi flera träd att göra utflykter till. Där samsas vi med de små i samhället.

Det talas om att vi är så kloka. Men vi retar katterna om de kommer i vår närhet. De sitter ofta under äppelträdet och lurar på oss. Vår markägares granne vill inte ha in oss på sin veranda och inte på altanen. De har satt upp runda skivor som blänker och låter av vinden.
MEN SOM SAGT UTSIKTEN ÄR FIN.

Vi ser även en skönsjungande fågel ibland, koltrasten . Den får minnsann vara hos dem. Och den blev vald till årets nationalfågel. Men vi kom i alla fall som god tvåa. En vinter bodde den på deras altan, fick äpplen och blev omskött. Ja det är skillnad på ettan och tvåan.

Maj Larsson

Den vita staden

av Ewa Wiklander

Efter lång tågresa kommer jag då fram till Säter, där jag fått ett vikariat.

Någon taxi har jag inte råd med, utan jag börjar min vandring från den lilla järnvägsstationen med min väska.

Över Ljusterns vatten ser jag den vita stadens konturer närma sig. Jag har på kartan sett att sjön heter Ljustern.

Nog är det pirrigt alltid. Nu när jag för första gången skall arbeta och bo för mig själv. Men vid arton års ålder anser jag att man bör ut och röra på sig.

Och om det absolut inte skulle lyckas för mig. Om min hemlängtan blir för stark. Då är jag alltid välkommen hem igen. Det vet jag. Dessutom finns mitt gamla arbete där hemma på Frånö vårdhem också kvar. Jag har fått sex månaders tjänstledighet.

Jag kommer fram till det största huset på höjden. Avdelning 1. Jag går in och läser på en dörr. Personalenheten står det. Jag hade tänkt kamma och snygga till mig lite, men eftersom jag inte ser någon toalett knacker jag på.

– Kom in, hör jag.

Blygt stannar jag vid dörren inne på kontoret. Det är flera människor där inne. Jag presenterar mig och säger att jag ska arbeta här.

– Kom fram, säger en man som säger att han är personalchef.

Därefter får jag skriva på ett papper om tystnadsplikt och kvittera ut en stor nyckelknippa med visselpipa på.

Jag får också en karta över området. Personalchefen ritar på kartan var jag ska bo. På 7:an rum 2. Och var jag ska infinna mig halv sju nästa dag.

Det är på 9:an och det ska vara min arbetsplats några veckor. Sedan, när de sett vad jag går för, ska jag få placering på någon annan avdelning. Jag ska få lära mig de olika avdelningarna. Det finns tjugo stycken, säger han stolt. Vi har över tusen patienter.

– Ja, det vill säga, inte på den fasta paviljongen, där får det inte finnas kvinnlig personal, tillägger han.

Vidare får jag en rekvisition på tre rockar, tre förkläden också ett par stövlar.

– Men kom ihåg, allt ska återlämnas, när du slutar, säger han.

Jag funderar varför jag ska ha stövlar, men frågar inte, det löser sig väl tänker jag. Han visar på kartan vilket hus som är skradderiet, där jag ska hämta kläderna.

– Då är det klart, lycka till, säger han.

Jag är hungrig. Jag har åkt sedan klockan tio kvällen före, med nattåget. Och bytt tåg

fler gånger nu i dag. Och sen har jag gått de tre kilometrarna från stationen och hit.

Trots min blyghet frågar jag om det finns någon personalmatsal och vilka tider som det serveras mat.

– Du får köpa matkuponger här intill, vid nästa bord, och har du inga pengar nu, så får du skriva upp det, och det dras på din lön.

Han ritar ut på kartan igen, det syns att han är irriterad över att det tar så lång tid att introducera mig på arbetsplatsen.

– Då är vi väl klara, säger han.

Jag går till mannen vid nästa bord och skriver upp mig på frukost och middagskuponger.

Jag hinner inte till matsalen för när jag hämtat ut mina arbetskläder, är den stängd.

Jag letar upp 7:an där jag ska bo. Efter att jag har låst upp porten, är det tre trappor förbi avdelningar. En kvinna kommer ut från en avdelning, hon upplyser mig, att jag ska gå vidare. Det finns en plåtdörr som jag ska vara noga med att hålla låst. Jag frågar om hon arbetar här. Det gör hon inte utan hon är patient, en lugn patient, säger hon.

Hon säger också att det finns ett badrum nere i källaren, men det får jag inte använda på måndagar, onsdagar eller fredagar. För då är det lavemangsdagar, säger hon.

Det här är en onsdag.

Någon personal ser jag inte till.

Jag låser upp plåtdörren och låser den efter mig. Innanför den är det en lång trappa. Väl där uppe kommer jag fram till det som ska kallas mitt hem under tiden jag arbetar på Sätters sjukhus.

Det finns tre rum, 1, 2, och 3. Det mittersta rummet är tydligen mitt. Min nyckel passar i låset.

Det skulle senare visa sig att alla nycklar som personalen har, passar till alla personalbostäder.

Utanför rummen finns en stor öppen vind, några duvor har slagit sig ner där. I mitten på denna vind, finns en toalett med handfat. Och en spegel.

Inne på mitt rum finns det två sängar, två byråer och två nattduksbord. Samt två stolar. Efter att jag har varit på toaletten och borstat tänderna hämtar jag tandborstglaslet och dricker vatten ur det. Så låser jag in mig på mitt rum.

Hungrig, rädd och frusen tröstar jag mig med att jag kan åka hem i morgon. Men så kommer jag på att jag har inga pengar till tåget. Fast jag vet att mamma och pappa nog skulle hjälpa mig känns det genant att ge upp så fort.

På morgonen in finner jag mig vid hus 9.

Dörrarna är låsta, men jag har ju nycklar.

När jag har kommit in så rusar en naken kvinna mot mig och knuffar omkull mig. Hon försvinner ut. Jag har inte hunnit låsa dörrarna. En personal ser det och skriker.

– Brasken är lös.

Det blir stor utryckning.

Översköterskan som ska vara min chef kommer springande. Hon har sprutor i händerna. Och blåser med visselpipan.

– Se nu vad du har ställt till med dumma slyna. Se så, hjälp till då.

Ja, jag springer fort, men hon som tydligen heter Brask är väldigt snabb. Tre manliga vårdare som är på väg till fasta paviljongen, lyckas till slut infånga henne.

Då har hon redan hunnit kasta sig i. Dom springer ut i vattnet, och släpar in henne till stranden. Hon får två sprutor men det gör henne inte lugn. Slutligen bär dom henne tillbaka till avdelningen.

– Regel nummer ett, lås dom förbannade dörrarna direkt du har kommit in. Regel nummer två, knacka innan du låser upp så vi vet att personal är på väg. Översköterskan spände ögonen i mig när hon skrikande säger det.

– Förlåt, men jag visste ju inte.

– Visste inte, Herregud vilken vikarie jag fått. Vet du inte att det här är ett mentalsjukhus. Ska jag vara tvungen att dras med dig hela sommaren?

– Nej, personalchefen sa att det skulle bli några veckor. Och jag visste absolut inte att hon stod vid dörren för att rymma.

– Fanskapet står alltid vid dörren för att hinna dränka sig. Och listig är hon den gamla subban. Hon tar alltid av sig kläderna för att det ska bli svårare att få tag på henne. Hon är så djävla hal. Det vore lagom att ha tvångströjan på henne hela dagarna. Förresten, vad heter du?

Jag talade om vad jag hette.

– Jag heter syster Ingrid. Kom med här ska du få träffa den övriga personalen. Och förresten, du får inte ta någon frukostrast i dag. Du får stanna här och vakta tillsammans med dom som kommer in klockan nio. Bara för att du har stört mitt morgonkaffe.

Och jag som hade sett så fram emot att få äta frukost. Jag hade lagt mig hungrig. Och inte något morgonfika hade jag fått. Bara ett glas vatten. Hemma på Frånö vårdhem brukar vi alltid dricka en kopp kaffe och smörgås, innan vi satte igång med dagens arbete.

– Jasså, du kommer nu din djävla förbannade gallkäft.

Jag har fått ordet att gå och hämta Lydia till dagrummet. När jag kommer in i sovsalen står där en kvinna med lång hårfläta, ända ner på ryggen. Det är hon som upp-repar det om gallkäft gång på gång. Jag blir rädd, men vadå? Här gäller det tydligen att morska upp sig. Jag förstår att det är hon som är Lydia. Hon gör mig ingenting utan följer fogligt med mig.

Nu ska jag vakta i dagrummet tillsammans med tre andra. Det är tio patienter där.

Jag förstår inte meningen med mitt arbete.

Till exempel ska jag lägga upp 40 maskor på strumpstickor och ge patienten dem och säga att hon ska sticka en disktrasa. Sedan ska jag vakta henne och se till att hon stickar disktrasan. När hon sedan är klar och ger mig den, ska jag repa upp den i hennes åsyn och därefter lägga upp 40 maskor igen, och säga till henne att hon ska sticka en disktrasa.

När jag säger att jag åtminstone vill gå åt sidan för att repa upp disktrasan, blir jag tillsagd att jag ska minsann lyda order. Så här har det alltid gått till, och nu ska inte jag som bara är vikarie tro att jag ska komma och ändra på det. Dom, patienterna har i alla fall ingen hjärna att tänka med.

Jag är tvungen att göra som de säger för att få vara kvar.

Det är en hård obarmhärtig värld. Och allra hårdast är personalen med syster Ingrid i spetsen.

Hon älskar verkligen att förödmjuka patienterna. Till exempel Lilla Kerstin. Hon har varit på Sätters sjukhus sedan hon var sju år. Jag har smygläst hennes journal. Mamman hade inte orkat med henne. Så hade Kerstin blivit förklarad sinnessjuk. Hon är nu trettiofyra år. Och ibland kryper hon på golvet och tycks leta efter någonting. Jag vet inte vad.

Men syster Ingrid vet.

– Söker du efter hjäran nu igen. Du har ju ingen Kerstin, har du glömt det?

Och Margit, hon som inte tål ljust hår. Jag är glad för att jag är mörk. Men en tjej på avdelningen är blond. Margit flyger på henne titt som tätt och river stora hårtus-

sar från henne. Då har syster Ingrid roligt. Medvetet dröjer hon med att komma till undsättning.

Så har vi Carola som ska sparka djävulen ur magen på personalen. Lydia är en favorit hos syster Ingrid. Annars har hon inte fått behålla sitt långa hår.

Vid minsta bråk beordrar syster Ingrid att vi ska spänna fast patienterna i bälten. Många gånger har personalen, ivrigt påhejad av syster Ingrid, själva provocerat fram bråken.

Jag mår illa när jag hör och ser hur patienterna behandlas. Och jag tänker hur väl och respektfullt patienterna behandlas på Frånö vårdhem. Vi knackar till exempel alltid på dörrarna när vi går in till någon. Här är det stora sovsalar med bastanta träsängar fastskruvade i golvet.

Redan andra dagen vid mitt arbete på Sätters sjukhus får jag användning för stövlarna. Det är lavemangsdag. Samma dagar på alla avdelningar.

Så här går det till:

Det finns två långa bänkar i badrummet. Man lägger upp fyra patienter på varje bänk. Så sprutar man med en lavemangskanna in varmt vatten tillsatt med såpa in i analöppningen på var och en. Efter ungefär en halvtimme kommer avföringen. Utrustad med stövlar, plastförkläde och vattenslang kör vi ner avföringen i golvbrunnen. och spolar ren patienten. Det finns bara kallt vatten i slangarna. Vi är alltid två som arbetar med det här.

Så skickar vi ut dem och två andra tar emot mot och tar på dem kläder. Så får vi in fyra var igen. Tills alla på avdelningen är tömda.

Så nog behövs stövlarna alltid.

När jag jobbar kväll ska vi lägga ner patienterna i sängarna och spänna fast dem i bälten. De kan inte vända sig på hela natten. Och inte heller kan de ha armarna fria. Det enda som de kan göra är att de spottar på oss.

Det är hemskt att se hur en del personal hämnas och slår stackarna. Har dom varit extra oroliga eller bråkiga under dagen, är vi tvungna att sätta på tvångströjorna.

Varje kväll när jag kommer upp till mitt rum efter arbetet så packar jag väskan och ställer den under sängen och tänker, att imorgon så sticker jag. Men på morgonen så tycker jag att jag nog ska försöka en dag till.

Det kommer aldrig någon till de andra rummen. Utan duvorna och jag kamperar ihop.

En natt blir jag väckt och nästan våldtagen av en vårdare. Han är alltför full och jag är starkare, så jag lyckas få ut honom. Sedan släpar jag honom utför trappan. Och parkerar mig på stolen framför dörren tills det är dags att gå till avdelningen.

Dan därpå efter arbetet går jag ner till stan och köper en insats i låset med en särskild nyckel.

Men plåtdörren kan jag inte göra någonting åt, för den har alla Sätters personal nycklar till, det finns likadana plåtdörrar i alla hus. Vem som helst kan ta sig in till vinden. Alltid när jag arbetar sent och går hem, lyssnar jag noga om någon andas i mörkret innan jag tänder lampan.

Jag blir så småningom kompis med en tjej som har en liten lägenhet nere på stan. Där får jag bada och duscha. För även om badrummet i källaren görs rent så försvinner inte stanken.

Visselpipan kommer också till användning. När någon patient försöker rymma. Eller överfaller någon ur personalen. Om överfallen sker mot någon medpatient är det en given order av syster Ingrid att inte ingripa så fort.

– Låt dom få slåss ett tag, säger hon alltid.

Sedan får vi lägga dem och sätta på tvångströjorna..

Efter två månader blir jag skickad till insulinavdelningen. För tjänstgöring där i två månader. Det är skrämmande att se hur patienterna blir förvandlade under en sådan behandling. Det gäller med insulin sänka blodsockerhalten så mycket att koma inträder.

Och därefter väcka upp dem med sockerlösning. Fem, sex gånger i veckan under treveckors tid pågår insulinbehandlingarna.

Och som jag kan se blir ingen friskare efter dessa behandlingar.

Jag gör så gott jag kan för att hjälpa dem i den mycket förnedrande situationen.

När jag är på insulinavdelningen hör jag ryktas att nu har äntligen Brasken lyckats dränka sig. Jag går då upp till 9.an på lunchrasten och frågar när begravningen efter Brasken ska ske. Syster Ingrid hånskrattar.

– Begravning? Efter Brasken. Nä du, Hon är redan nedgravd.

– Hade ni någon präst?

– Dumma jänta. Har du inte lärt dig någonting? Det här är ett mentalsjukhus.

– Men anhöriga då? Vad säger dom?

– Här har man inga anhöriga. Dom lämnas här och glöms bort.

Det gör mig så ont. För jag har älskat Brasken och de andra patienterna på 9:an.

Fast jag har varit tvungen att fajtas med dem och varit rädd många gånger har jag verkligen älskat dessa stackars människor. De är ju sjuka och kan inte rå för hur de beter sig. Och dessutom eggas personalen upp dem.

På kvällen går jag till kyrkogården vid Ljusterns norra udde. Jag ser en grav som är nygrävd, och förstår att det är Braskens. Patienterna på Säter får inte begravas vid en så kallad vigd jord. Det hade jag vetat förut. Men jag hade i min enfald trott att det åtminstone skulle vara en präst med.

Jag satt länge vid de vita träkorsen. Tårarna välldes fram vid minnet av Brasken som ännu inte hade fått något kors. Jag var glad för hennes skull över att hon hade fått lyckats till slut.

Och jag tänkte på den första dagen som jag kommit till 9:an. Hade jag vetat det jag vet nu, så hade jag inte alls försökt hindra henne från att dränka sig.

När jag gjort mina två månader vid insulinavdelningen, blir jag skickad till 31:an, som är elchocksavdelningen. Även där ska jag vara två månader. Det är otäckt att se när de får de epileptiska anfällen och kramperna. Men jag kan faktiskt också till min glädje se att en del av patienterna blir bättre av denna behandling. De får mindre ångest och depression. Dessutom blir de mindre självmordsbenägna.

Men oavsett vilka behandlingar patienterna får, måste vi utsätta dem för dessa förnedrande lavemang.

Endast en gång om året får kvinnliga vårdare besöka fasta paviljongen. Och det är på Luciamorgon.

Det blir ett långt Luciatåg, för nästan alla som är lediga på morgonen, vill ju vara med. Även jag är nyfiken på alla mördare som sitter fängslade där. Så jag anmäler mig till att vara med.

Jag är speciellt intresserad av Sigvard Thurneman, Salaligans chef som suttit inspärrad på fasta paviljongen sedan 1937. Salaligan hade begått fem mord. Och Sigvard Thurneman är psykopat. Egentligen heter han Sigvard Nilsson, men har bytt efternamnet till Thurneman som är ett anagram på det engelska ordet för människo-jägare, Manhunter.

Jag hade väntat mig en ondsint stor karl. Han hade trots allt fem människors liv på sitt samvete. Men det var en mycket artig och belevad liten gubbe som satt utanför sin cell, med två bastanta vakter vid sin sida. Han applåderade vänligt för vår sång.

Därefter blev han åter placerad i cellen. Jag hade läst mycket om honom. Bland

annat ansåg han att han hade gjort de fem människorna, som han mördat, en stor tjänst. Därför att de inte behövde leva sina liv på Jorden längre.

Ingen har någonsin lyckats rymma från Sätters fasta paviljong. Rastgårdarna är nedgrävda under jord, med höga murar. Cellerna är utrustade med både galler och träluckor för fönstren. Och en särskild person sitter i ett vaktrum och kan låsa hela avdelningen vid minsta tillbud. Han är dessutom beväpnad med ett gevär.

Tiden går och jag trivs mer och mer med mitt arbete. Och på något konstigt vis så avskärmar jag mig från allt lidande som jag är mitt uppe i.

Det är en del av 1950-talets Statens Mentalsjukhus.

Så småningom kommer jag in på mentalskötarutbildningen. Då får jag också flytta till 11:an som är ett elevhem inom området.

Där är ett himmelrike jämfört med 7:an Vi är tio elever, var och en har eget rum. Gemensamma toaletter och duschar finns i korridoren. Vi har också ett gemensamt kök. Och inga lavemangsdagar.

Jag tänker ofta på mina duvor som blev ensamma på vinden. De saknar nog mig, eftersom jag brukade smussla med mig mat från avdelningarna till dem.

Ibland går jag upp till dem med bröd och rester.

När vi har läst ett år blir vi skickade upp till Umeå. För att studera vid Umedalens sjukhus i fyra månader.

Sedan till Piteå, för lasarettutbildningen Också fyra månader.

När vi kommer tillbaka till Sätters sjukhus är det nya tider. Bland annat har det kommit nya farmaka. Nya mediciner som ger mänskligare och värdigare liv för patienterna. Till och med på 30:an vilken betecknas som stormen är det lugnare.

Jag hälsar på i de olika avdelningarna som jag tjänstgjort vid tidigare. En del av patienterna är avlidna. Men syster Ingrid är kvar och hon vill inte kännas vid de nya vindarna. Hon har bara några år kvar till pensionen så hon fortsätter som förut, säger hon. Och konstigt nog får hon hållas. Det verkar som att läkarna och sjukhusledningen är rädda för henne.

Ewa Wiklander

Medverkande i detta nummer

*Maya Engström
Gunnel Eriksson
Ragnar Tollet
Elin Broberg
Evan Berjlund
Lars-Erik Eriksson
Ove Demander
Britt Ruuska
Carin Björklund
Öjar Janhager
Annasara Svanteson
Elsbeth Hermansson
Anna Eleonora Eriksson
Leif Strandberg
Linnea Forslöf
Camilla Torsell-Heinonen
Maj Larsson
Ewa Wiklander*

OBS! Redaktionen har ny e-postadress:
lokattenredaktionen@gmail.com

Nästa nummer av Lokatten kommer i mars 2016

Tema: PLAN

Material ska vara inskickad senast 20 februari